

Discorsi de Presentacion dera Acadèmia

Arties 10 de juliòl de 2015

Discorsi inauguraus

DISCORS DETH PRESIDENT DERA ACADÈMIA, ER EXCELLENTÍSSIM SR. JUSÈP LOÍS SANS

Magnific Sr. Carlos Barrera, Sindic d'Aran, Aunorable Sr. Ferran Mascarell, Conselhèr de Cultura, Aunorable Sr. Germà Gordò Conselhèr de Justícia, autoritats, amigues, amics, senhores e senhors

Eth prumèr viatge que entenerem a parlar d'ua Acadèmia dera lengua pròpia d'Aran, ena Val d'Aran, siguec en deseme de 1986. Alavetz, quan se metien en foncionament es estructures dera lengua d'aguest país, en ua amassada entre eth Departament de Cultura dera Generalitat e eth Conselh Comarcau de Montanha dera Val d'Aran s'acordèc de crear un Institut d'Estudis Aranesi entà èster acadèmia dera lengua e ath qu'eth Departament de Cultura dera Generalitat i aportaue dus milions e miei de pesseses, entar an 1987, entath sòn foncionament. Aqueri prumèri moviments non se realizèren per motius pròpris dera vida publica, mès meteren es fondaments d'açò qu'aué auem eth plaser de presentar: ua Acadèmia dera lengua entà èster autoritat sus era varianta aranesa e èster aconselhadora sus tota era lengua occitana.

Ac auem clar, aguesta ei ua Acadèmia de Catalonha, pr'amor qu'ei Catalonha qui la cree e la reconeish, pr'amor qu'ei era especiau psicologia sociau de Catalonha qui pendent es darrèrs trenta ans a estat complice des desirs deth petit pòble aranés e dera sua consciéncia occitana. Ei Catalonha qui facilitèc e qui ajudèc a qu'era lengua pròpria d'Aran e eth podèr pròpri d'Aran, eth Conselh Generau d'Aran, auancèssen coma en ua corsa de relèus ena implantacion dera sua identitat coma un eish conductor deth sòn destin. Aué ei era lengua qui pòrte eth testimòni gràcies ath Conselh Generau d'Aran; deman serà eth Conselh Generau d'Aran qui mèrque era orientacion gràcies ara personalitat que li da era lengua. Lengua e Podèr se succeïssen e caminen amassa. Prumèr siguec er Estatut d'Autonomia deth 1979, dempús era aprobacion des Normes Ortografiques der aranés, a continuacion era creacion deth Conselh Generau d'Aran amassa damb era declaracion der occitan coma lengua oficiau dera Val d'Aran, dempús un nau Estatut dèc mès reconeishment ath Conselh Generau d'Aran e declarèc er occitan coma lengua oficiau en Catalonha e ua Lei

der occitan que desvolopèc era oficialitat; a continuacion era creacion dera Acadèmia e ua naua Lei d'Aran, en començaments d'aguest 2015, que dèc mès reconeishement e competéncias ath Conselh Generau d'Aran e que reconeishec era Acadèmia aranesa dera lengua occitana. Lengua e Podèr, perque en definitiva ua Acadèmia forme part d'aqueres estructures d'estat qu'un pòble liure a d'auer.

Des dotze Acadèmies de Catalonha, er Institut d'Estudis Aranesi, ei era soleta qu'ei plaçada ath delà de Barcelona e açò li trè ara Val d'Aran ua imatge de marginalitat e li da un caràcter de centralitat respècte de Catalonha e tanben respècte d'Occitània, en definitiva respècte deth conjunt occitanocatalan, qu'ei un espaci damb un passat conflictiu e damb un futur esperançador.

Dongui especiaument era benvenguda e era mia afectuosa salutacion as representants des autes Acadèmies de Catalonha qu'aué an hèt er esfòrç d'acompanhar-mos e qu'aueren er encèrt d'informar favorablement ara nòsta constitucion coma Acadèmia. Era collaboracion qu'er Institut d'Estudis Aranesi a d'auer en moviment academic de Catalonha serà ara nautada des espectatives dera rèsta d'Acadèmies e serà ara nautada d'aquerò que Catalonha demore. Atau ac volem!

D'entre es acadèmies permetetz-me que siga especiaument amable, per motius evidents que compreneratz, sense besonh d'explicacion, damb era preséncia deth President der Institut d'Estudis Catalans, er Excellentíssim senhor Joandomenec Ros e era deth Secretari dera Seccion Filologica er Illustríssim senhor Ramon Sistac. Era lengua catalana e era lengua occitana que partissen hè mil ans deth madeish lòc e que retròben camins de comunicaciòn. Que son lengües bessoes coma mos a ensenhat Joan Coromines.

Aguesta ei Acadèmia dera lengua qu'a guanhat eth sòn prestigi ena istòria dera literatura europea. I a nacions qu'existissen pera guèrra, d'autes gràcies ath comèrç, n'i a que s'an desvolopat pera energia nucleara,... Era nòsta nacion existís gràcies ara literatura. E era literatura ei era paraula, ei expression, art e emocion. Des de hè mil ans èm ua poténcia literària; auem creat eth serè de paraules mès important d'Euròpa. Hè quasi mil ans s'inicièc un procés extraordinari damb es Trobadors qu'a arribat enquia aué. Siguec ua explosion! Quan era

guèrra, es invasions, es conquestes violentes èren ara orden deth dia, en Occitània creishec un refinament exemplar, comencèren a sèir-se es òmes e es hemnes amassa ena madeisha taula entà compartir es aliments, mentres enes auti endrets es hemnes quedauen dretes e servien as òmes que minjauen. Sorgic era nòsta meravilhosa lengua en confrontacion ad aquera auta, provenenta des gals, dera qu'er emperador Julian auie dit que semblaue eth crocament des gargolhes, e entre aqueres circumstàncies comencèc a sorgir ua literatura e surtot ua poesia extraordinària, ... ère era poesia deth culte ar amor. E aquera fòrça literària a possat enquiàs nòsti dies. Era fòrça des Trobadors s'a deishat sénter pendent aguesti 900 ans en personatges que coma Pèir de Garròs animèren a emplegar era paraula e heren culte deth racioni, contra era violéncia dera guèrra, en tot qu'escruiue "... au luòc de lanças ponchudas, armem-nos de plumas agudas".

E ja en començament deth sègle passat, eth mon sancer reconeishie era valor dera nòsta literatura en tot otorgar eth Prèmi Nobèl a Frederic Mistral que descriuie era lengua coma " un blòc de pèira; un antic fondament on cada passant a metut era sua pèça d'òr o d'argent o de cueire; un monument immens a on cada família a carreat era sua pèira, a on cada ciutat a bastit eth sòn pilièr, a on ua raça sancera a trebalhat de còr e d'anma pendent cent e mil ans". E mès apròp es aranesi auem gaudit de personatges coma Mossen Condò Sambeat que en tot referir-se ar aranés, en tot preveir qu'era nòsta lengua experimentarie un cambi de dignificacion enorme, eth cambi qu'aué viuem, escriuiec aquerò de " Díden que sò tan mau engiponada/ Qu'arrés me pòt enténer ne guardar;/ E qu'es cants de ma lira destemplada/ Arrés les pòt apréner ne copiar/ Mès ara que ja me hèsqui fòrta e grana/ Sense pòr ta nar correr eth mon me'n vau...". E en madeish segle XX era nòsta literatura, era occitana, mos fornirie extraordinàries aportacions coma era de Joan Bodon que proclamaue que "Ai perduda la mia lenga [guèrra]. Blanc de dòl es ma color. Se me ganhan la mia tèrra, mascaran la mia dolor" . E mos ei de besonh rebrembar a Max Roquetta quan descriu eth país en tot díder que i a un "flume grand tan larg que l'imatge del cèl s'i perdiá dins lo cel" e que i a "un mond escur de pèiras aclapadas de causas, desmembrada dins lo som". O a Marcela Delpastre, trobairitz etèrna, que barre eth cercle que comencèren es trobadors, quan s'adrece ad aqueri qu'ac an tot e les ditz "se non as er amor entà florir-te era anma e eth còs coma ua hlama

naua, se non as er amor, non as arren". O tanti e tanti d'audi

Era creacion d'aguesta Acadèmia place er occitan ath cant deth catalan e ath cant des autes lengües deth mon. Ei ua Acadèmia que reconeish era valor psicologica dera lengua ena estructuracion dera societat, que reconeish era referéncia deth trebalh de Loís Alibèrt e era importanta aportacion de Catalonha ena publicacion dera Gramatica Occitana e de toti es qu'abans an hèt dera lengua un element de referéncia.

Aguesta ei ua Acadèmia que trebalhe per Aran, per Catalonha e per Occitània

Èm conscients de que mos cau escotar a toti, auem d'entrar en contacte damb totes es opinions entà arténher ua unitat academica. Era norma a d'èster acceptada pera majoria des emplegaires, donques qu'en cas contrari provocarà un refús e era norma s'a d'emplegar entà èster utila. Mos cau ua norma clara, facila de compréner, que convide a emplegar-la, que facilite era comunicacion, que sigue intuítiva, que permete aplicar eth sentit comun des usuaris. Mos ei de besonh ua normativa qu'ajude as parlants a consolidar e dar forma as decisions que prenen, que les dongue seguretad en sòn emplec diari dera lengua, que vage ath sòn darrèr entà amparar-les e non pas ath sòn deuant.

Ena nòsta comprenença sociau auem identificat çò qu'ei corrècte damb çò qu'ei normatiu. E, ena lengua, non ei ben ben atau, Ena orientacion dera nòsta lengua es graus son diferents de çò que poderíem imaginar ena estructuracion sociau. Disposam de supòrts de referéncias elaborades damb rigor, damb respècte pera identitat, damb coeréncia istorica e les auem de considerar, donques qu'era lengua la hèm entre toti. Auem de creir ena creativitat lingüistica hèta damb fonament, damb responsabilitat,... En totes es lengües de cultura eth vigor e era riquesa dera lengua passe per interpretacions multiples, per processis rigorosi hèti en encastres diferents. I a çò qu'ei normatiu, que pòt èster diferent de çò qu'ei corrècte, e que non ei ben ben çò qu'ei adequat, que non ei ço de madeish de çò qu'ei real e viu. Ajudaram a definir ua normativa foncional, mès ac haram entre toti, perque era lengua ei de toti. Nosati seram sonque es que l'escriueram.

Ara, ena Val d'Aran, non èm coma èrem en an 1983 quan se creèren es Normes Ortografiques der aranés. D'alavetz ençà s'a generat diuèrses aportacions e totes eres s'an convertit en referéncias multiples dera madeisha norma.

Era escòla aranesa a generat fòrça materiau e a creat ua referéncia indispensable, era mès importanta, entà seguir endeuant, mès tanben n'an creat es autors literaris qu'an escrit òbres interessantes, e n'an possat es periodistes e es autors d'articles d'opinion e naturauments tanben n'a generat era administracion e era politica lingüística qu'an promoigut un important emplec dera lengua. Auem auançat fòrça e damb er auanç auem generat referéncias que mos cau considerar. Eth Conselh Generau d'Aran ja creèc un Institut d'Estudis Aranesi, coma Conselh assessor deth madeish, que siguec referéncia dera lengua e qu'a mès aglutinèc estudiòsi dera istòria e deth dret, en tot considerar qu'era lengua ei un hèt sociu e transversau. E era Generalitat de Catalonha a trauèrs dera Secretaria de Política Lingüística ja creèc un Grop de Lingüística Occitana entà assessorar-la enes qüestions lingüístiques der occitan. Era major part des membres dera naua institucion, *Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana* ja formauen part de bèra ua d'aqueres institucions, o des dues. E mès concretament der antic Institut d'Estudis Aranesi en demoram era collaboracion de toti es sòns membres, de toti, d'aqueri que collaborauen enes diuèrses seccions, entà entre toti retrobar eth camin que mos a de perméter de trabalhar conjuntament per aquest país. Trebalharam entà recomposar es collaboracions e es estructures de besonh.

E s'ena Val d'Aran auem evolucionat, ena rèsta d'Occitània tanben s'a generat un procès que non podem ignorar. Des d'Alibèrt an estat fòrça es aportacions qu'auem de considerar. Era de multiples persones mès era de quauques institucions. Er Institut d'Estudis Occitans merquèc ua linha de trabalh, entà continuar damb eth procès iniciat. Dempús seguirie damb era generacion de fòrça d'outes iniciatives a considerar. Eth Conselh dera Lengua Occitana generèc ues bones espectatives e ena actualitat diuèrses institucions damb mès o mens supòrt, damb mès o mens encèrt, damb mès o mens esfòrç genèren referéncias que non podem obviar e que se volem contactar damb tot eth territòri lingüistic occitan, mos cau considerar. Eth Congrès

Permanent dera Lengua Occitana mos oferís uns utisi que mos son fòrça practics, que mos faciliten eth trebalh. A metut ara nòsta disposicion enes mieiis mès actuaus es granes òbres de consulta, producte de diuèrsi autors e de moltes ores de trebalh e de reflexion. Eth Consistòri deth Gai Saber-Acadèmia Occitana mos facilite ua argumentacion e ues propòstes fòrça ben hètes sus se qu'aurie d'èster er occitan estandard fundamentat enes principis d'Alibèrt. Eth Comitad dera Lengua des Nauti Pirinèus mos apòrte un trebalh locau de reflexion qu'ei fòrça proxim ara realitat des aranesi. De toti eri en sauvam eth respècte e eth reconeishment e quauqui des membres dera nòsta institucion son, tanben, membres d'aguestes estructures.

Des petites manifestacions der Estat francés, en matèria de lengua occitana, en voi destacar ua que coincidís plenament damb es principis d'aguesta Acadèmia e que reconeish que der Atlantic as Aups e as Pirenèus e ara Mediterranea sonque i a ua lengua que se'n ditz occitan. E d'aguesta lengua er Estat francés en propòse un examen de nivèu, eth Diploma de Competéncia en Lengua qu'emplegue era forma de lenga occitana que considèrè referenciau e que coincidís damb aguesta acadèmia.

Vam a trebalhar pera unitat dera lengua occitana e peth sòn dialècte, er aranés.

Volem tanben un rebrembe peth Felibrige que mos enriqueís enes sòns principis e ena riquesa dera lengua des sòns creadors. E auem presents a fòrça d'auti organismes, institucions, associacions, estructures,... en endrets mès locaux o de territòris mès o mens grani e fòrça personas damb es qu'aguesta Acadèmia aurà de mantier contacte se vò èster fideu ath principi dera territorialitat, se vò considerar era lengua coma era multiple aportacion d'estructures diuèrses que mantien es sòns principis e es sòns arguments.

Ac auem clar, era Lengua non la hè era Acadèmia, era lengua la hè eth pòble, a trauès de diuèrses aportacions diàries, a trauès d'influéncias multiples, d'aportacions diuèrses, senzilha a viatges e complicades en d'outes ocasions e entà nosati serà de besonh mantier eth contacte continu, erudit e amable damb eth pòble, e auram en compde qu'eth pòble occitan ei un gran pòble en extension e en istòria,

en qualitat e en quantitat, en sensibilitat e en .. e s'eth pòble genèrè, per diuèrsi motius, imputs diferents, les tieram en compde, e procuraram comprèner es bondats de cada un e profiter es aportacions que mos ajuden a evidenciar era unitat dera lengua occitana.

Mos a tocat víuer es dificoltats pròpies d'ua societat damb henedures produïdes pera crisi e maugrat açò auem comprés qu'auiem de mantier era dignitat de pòble. Èm conscients des prioritats sociaus que mos exigissen méter peth deuant es drets umans, era salut, era educacion... mès non mos volem resignar ena defensa des nòsti drets collectius. Non desbrembam es enormes dificoltats que patissen fòrça personas, mès non pensam qu'açò sigue incompatible damb era consolidacion deth nòste hèt, damb era defensa dera nòsta lengua. Ei clar qu'auem de lutar contra era praubesa economica que margine a moltes e moltes personas des drets basics, e qu'aguesta ei ua luta prioritària e imprescindible, mès tanben auem de lutar contra era praubesa intellectuau, contra es mancances enes drets identitaris, contra era marginacion des cultures e en favor des drets des pòble. E, ... ei ben ben per açò que mos imposam a nosati madeishi e demanam a toti d'exercir era onestetat intellectuau, de hùger dera manipulacion sentimentau, d'amassar-mos ath torn dera rason, deth rasonament e deth coneishement que s'encamine envèrs era convivéncia e era dignitat.

Certament er emplec abituau der aranés, e der occitan, coneish cada dia mès dificoltats, mès i an d'auti encastres dera lengua e deth sòn emplec que, aumens, en Aran son ena milhor situacion dera istòria . Auem causes qu'an empitjorat, er emplec abituau dera lengua se hè mès petit, mès d'outes, fòrça d'outes an milhorat, e an artenhut ues còtes d'emplec e d'efectivitat que non mos podiem imaginar, e totun non mos sentem ne vencedors ne vençuts, mos sentem ereus d'un pòble qu'a batalhat e que batalhe pera sua identitat.

Era Acadèmia IEA ei ath cant dera consolidacion des solocions e volem hùger d'aqueri que de tot ne hèn un problèma, des que sonque se pèrden en protagonismes personaus, des que tot ac empleguen entà frenar, entà arturar.

Ua Acadèmia coma er Institut d'Estudis Aranesi a d'èster erudita,

a d'auer es principis lingüistics ben clarificats, a d'auer es coneishements estructuraus e a d'auer es referencias transversaus clares, mès era Acadèmia dera lengua occitana a d'èster en carrèr, escotant era lengua, viuient era lengua, ath cant des que l'ensenhen, des professors, des que la escriuen, des que la empleguen, alimentant e transformant era lengua, compartint eth sòn esperit damb es demès parlants, rasant, intercambiant, possant, creant... Seram enes encastres d'estudi, mès non mos i embarraram, non mos distanciarim, seram en carrèr, ath cant des que parlen, des qu'empleguen era lengua, ena escòla, ena administracion, ena literatura, enes mieis de comunicacion, compartiram damb eri es sòns dubtes, mos barrejarim entre era gent, coma tostemp... e se me permetetz haram coma es boni pastors, seram ath cant des oelhes qu'ací son, es paraules; Haram flaira de paraula, perque coma ditz eth Papa Francesc, eth bon pastor hè flaira de oelha.

E era nòsta referéncia a d'èster era lengua orau, era sua riquesa, eth sòn vigor, era sua sonoritat, era sua vivesa. Era lengua de referéncia ei era que parle eth pòble e per açò es membres d'aguesta Acadèmia an d'èster en carrèr, en contacte damb es que la parlen, damb toti es que l'empleguen.

Massa soent enes estudis des lingüistes se desbrembe eth principi dera referéncia dera lengua viua, qu'ua Acadèmia a d'auer present en tot moment. Víuem continuament en ua reflexion sus se qu'ei ua forma determinada e sus se qu'auire d'èster. Vam a auer de trabalhar sus aquerò qu'a devengut, encara que non mos agrade. E ena nòsta consulta, ena nòsta referéncia as institucions e as personas mos calerà èster realistes ena forma ena qu'eth mèstre Joan Solà recuelhie “ èster realistes vò díder acceptar hèts de lengua qu'ager èren discutits e qu'aué s'an estenut damb ua rotina e ua fòrça tant granes qu'era immensa majoria de professionals e emplegaires ja no i ven cap d'aspècte negatiu o ben reconeishen que non s'i pòt aplicar un remedi eficaç”.

Hè vint ans era Acadèmia dera lengua occitana ère en orizon e ara er orizon ei ben ben un aute. Non podem parar; mès mos cau agrair eth trabalh de Catalonha a trauèrs des sues institucions, a trauèrs deth Parlament que hec er occitan oficiau en tota Catalonha e que

determinèc qu'auie d'existir era Acadèmia dera lengua occitana, e a trauès deth govèrn dera Generalitat perque mos a convertit eth somni en realitat, perque a respectat era nòsta identitat e mos a ajudat a èster.

E naturauments eth nòste reconeishment ath pòble aranés qu'a trauès dera sua institucion eth Conselh Generau d'Aran mos a animat en aguest procés, mos i a acompanhat e a estat eth maxim valedor. Eth Conselh Generau d'Aran e era Generalitat de Catalonha an artenhut un impossible: Era Acadèmia dera lengua occitana. Toti auem metut era confiança en aguest camin e la seguim. Continuaram eth viatge iniciat hè quauqui ans damb confiança en toti vosati, damb confiança ena societat. Demoram seguir compdant damb eth Conselh Generau d'Aran, damb era Generalitat de Catalonha e damb totes es institucions publiques e privades que mos ajudaràn en aguest projècte de país. Sabem qu'eth camin ei plen de dificultats mès tanben sabem qu'ei un viatge collectiu e qu'encara podem somiar, donques qu'encara que mos contràrien, non daram arren per perdut e seguirem lutant perque mos i jogam era libertat e era identitat.

E, eth procés a constituït era Acadèmia damb un equip de dotze personas qu'auram de méter en marcha aguesta empresa e hè-la foncionar damb responsabilitat, damb professionalitat e damb independéncia. Es dotze personas que formam aguesta corporacion auem clara era responsabilitat e era valor moral qu'era institucion a de prodigar. Ager quedèrem gratament satisfèts pera nauta qualitat des discorsi d'entrada que mos auferiren.

En sòn exercici de govèrn era Generalitat de Catalonha, a trauès dera Conselheria de Cultura e mès concretament pera Direccion Generau de Política Lingüistica amassa damb eth Conselh Generau d'Aran an determinat aguest conjunt de hemnes e òmes que distribuïts en dues seccions, era aranesa e era estandard, auram d'orientar e de préner era direccion d'aguesta Acadèmia, e de çò que conven ara lengua. Auram de determinar sus era correccion ena varianta aranesa en tot auer en compde er enorme trabalh desvolopat enes darrèrs ans e auràn d'aconselhar en estandard dera lengua occitana. Entad açò auràn presentes aqueres paraules der Illustrissim Pèire Bèc, Prèmi Robèrt Lafont dera Generalitat, membre dera Acadèmia, qu'ager en sòn discors d'entrada ena Acadèmia mos rebrembaue eth tanben Prèmi

Robèrt Lafont dera Generalitat, er Illustríssim Jacme Taupiac: «*Personalament fau lo vòt que pòsca existir un occitan estandard, pas de l'impausar.*»

Er *Institut d'estudis aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana* a d'establir es critèris de normativa der aranés, d'acòrd damb es principis dera Gramatica Occitana de Loís Alibèrt e des Normes Ortografiques der aranés, coma part integranta der espaci lingüistic e culturau occitan, a de desvolopar era investigacion sus er occitan e a de colaborar damb entitats de recerca en establiment dera normativa entath conjunt dera lengua occitana e per açò entre es components i a expèrts en lingüística, persones que coneishen fòrça ben era estructura intèrna dera lengua occitana, es caracteristiques des sues variantes, en especiau dera aranesa, era etimologia des sues formes, era evolucion dera lengua e era forma d'expression actuau, mès n'i an d'auti que coneishen fòrça ben eth procés d'evolucion dera lengua ena escòla, dera sua implantacion sociiau enes darrèrs trenta ans, des formes dera lengua enes mieis de comunicacion, deth sentiment des aranesi pera sua lengua, es moviments sociolingüistics de tot eth territòri occitan, coneishen era emocion des parlants que recupèren era lengua des pairs, e n'i a que coneishen es aspèctes dera politica lingüistica, des motivacions que bolèguen es cambis e es transformacions, des relacions entre pòbles que son solet un pòble, des esfòrci institucionals entà constituir ua Acadèmia e uns modèls de referéncia, e qu'an lutat pendent molti ans entà qu'aguest país Aran, Catalonha, Occitània agen ua Acadèmia dera lengua.

E ara è eth plaser de comunicar-les qu'aguest maitin en Plen der *Institut d'Estudis Aranesi-acadèmia aranesa dera lengua occitana* auem aprovat era normativa ortografica der occitan estandard e que la daram a conéisher enes dies que vien.

S'a constituit ua Acadèmia composada per persones referentes ena lingüística intèrna e per especialistes ena lingüística extèrna. Pr'amor qu'era lengua ei un ens viu, que cambie, que creish, que se transforme coma, per exemple, un mainatge; non n'i a pro damb conéisher es besonhs deth sòn còs, cau èster atents ar aire que respire, mos cau seguir eth sòn comportament, er aliment que recep e tanben es sues emocions, es sues rises, e es sòn plors,... Era lengua ei causa

de toti, mès coma didie Bodon en “Lo libre dels grans jorns” ei “nòstra lenga o solament la mia lenga”. O coma afirmaue Unamuno “Era sang deth mèn esperit ei era lengua”

Èm conscients que formam part d'un gran projècte que lute pera dignificacion de toti es ciutadans e pera emancipacion des pòbles que se manifèsten damb er emplec dera sua lengua. Èm conscients qu'èm un fren ad aquera colonizacion interiora de que mos parlaue Robèrt Lafont; non èm es estranhs, non èm es indigenes qu'an perdut eth territòri e as que permeten quauqua manifestacion culturau de subsistència, non èm es aborigens testimoniaus d'un passat que non tornarà,... Èm eth centre d'ua manèra d'enténer era vida, que se manifèste damb plena dignitat e totau reconeishement.

Totes es persones que formen era Acadèmia Institut d'Estudis Aranesi son optimistes en procés de méter en foncionament aguesta airina, damb ua volentat integradora e coesionadora, damb er interès de crear es modèls que cau, damb era vista metuda en futur e damb era confiança de qu'es esperances que des dera Generalitat de Catalonha e des deth Conselh Generau d'Aran, e en definitiva des d'Aran e des de Catalonha, s'a metut en eri, siguen ua realitat e arthen a articular es referéncias de besonh.

Auem comprés qu'èm quauquarren mès qu'un centre d'estudis o d'investigacion. Comprenem qu'es nòsti arguments an d'auer un bon fonament intellectuau, mès que surtot an d'auer un fonament ena basa social, que mos cau èster complices des moviments favorables ara promocion der occitan, que mos cau immergir enes accions que, venguen d'a on venguen, an coma objectiu era dignificacion dera lengua occitana e era sua insercion ena identitat deth nòste pòble. Auem d'èster intellectuaments corrèctes, mès des d'ua basa aranesa, occitana e catalana. Auem de promòir referéncias academiques, mès que se poguen veir, sustot, des dera Val d'Aran, des d'Occitània e des de Catalonha.

Aguest prumèr mon nòste, aquest país, aquesta pàtria an d'èster eth punt de partença des nòstes especolacions, des nòstes reflexions e deliberacions e damb ua hèrma basa intellectuau totes es nòstes hites e projeccions an d'anar encaminades a hèr mès país e mès pàtria, an

de contribuïr ara consolidacion deth nòste hèt nacionau.

Desvoloparam damb lei autat a Catalonha, ara Val d'Aran e a Occitània era nòsta foncion. Èm coneishedors dera responsabilitat que se mos demane e demoram damb tota era umilitat e damb volentat de trabalh qu'auram era capacitat e era orientacion de besonh e que portaram aguesta encomana coma cau!

DISCORS DER EXCELLENTÍSSIM SR. JOAN SALAS-LOSTAU EN AUNOR A PÈIRE BÈC

Sénher Sindic, Sénhers conselhèrs, estimats companhs, cars amics, cara dòna,

En exèrgue, aqueste vèrs tirat del «cinquau cant reiau» «ah! perqué mòres tu tanben, Memòria?»

Dins la novèla titolada «lo marqués de Poliandre» dins los «contes de l'unic», lo narrator se presenta aital: «Que podèvi aver deus trenta aus trenta cinc ans. Joen encara, e celibatari, que'm tanhèva d'esperar tastar un dia la sau de l'aventura. Mès que m'èri replegat sus jo medish, embarrat deu maitin au ser dens lo men estudi. Los mens gòis qu'èran avegius, los mens plasers seriós. La sola fremida qui'm podosse d'ar'enlà gratulhar l'esquía, lo sol mistèri qui'm podosse un bricalh refrescar l'anma, qu'èran l'estudi, la recèrca pacienta qui me'us balhavan.

«Que m'èri consagrat mes especialament a un trabalh sus l'anciana poèsia occitana, poèsia epica en particular qui, coma ac sap tot cadun, ei pro mau coneishuda e hornish au cercaire un camp sens limits d'investigadas.»

La temptacion es granda de cercar aici, coma dins d'autres passatges de son òbra ont emplega lo pronom de la primièra persona, un autoretrait del jove Pèire Bec. E donc d'entreveire una personalitat complèxa, inquièta (pensatz sonque a sos títols «contes esquiçats, lo hòu de la hargà, «o al personatge de «Joan lo Pèc» dins «la barba o joan lo pèc», traversada d'aspiracions contradictòrias mas capabla d'autoironia, coma de parodia, e pro diferent finalament del Pèire Bec qu'avèm conegut dins sa vida professionala e sociala. Sa personalitat s'èra fargada tanben, coma plan d'òmes de sa generacion, dins las tribulacions de la guèrra, qu'entrevesèm dins «lo hiu tibet». Avia agut lo leser de n'aprendre sus los òmes e sus l'istòria, e n'avia sabut retèner tota la leçon. Era un òme liure, enemic de l'esperit de sistèma, qu'avia pres sas distàncias amb lo comunisme a la mòda en çò dels intellectuals de sa generacion «ne crois plus en aucune église Béatrice» (cant reiau, descòrt, p. 11, e mai que mai lo Sirventés p. 25-26) «s'avètz

enfin comprés, dauna, que çò que m'interèssa, non son pas las plumas de pavon qui botan suu curron deus notables, ni las decoracions (...). Non son pas tanpauc las clausulas tutupampam en hiladas coma pèrlas lo dia de la grana hèsta de l'Humanitat (jornau) entà definir *ad usum populi* la Revolucion (...). E per aquò, non demorava espectador dels afars del mond o de l'occitan. Es aital que foguèt president de l'IEO de 1962 a 1980.

Coma tots los qu'an encontrat a Pèire Bec dins lor itinerari, ai gardat lo sovenir d'un sabent sense nat orgulh, d'un òme obèrt e simple que vos considerava immediatament coma un egal. Nòstra primièr rencontre se debanèt a l'Universitat Occitana d'Estiu, a Nimes, ont lo professor dispensava un cors sus los trobadors. A nòstra deferència, lo mèstre respondiá per sa bonomia e un còp aver passat detalhadament los aspèctes filologics e semantics de la cançon de Guiraut de Bornelh, nos faguèt cantar totes, amb el (aprenguèri despuèi que l'agradava de cantar) «Reis glorios, verais lums e clartatz...» que demora la sola cançon de trobador qu'aja jamai cantada.

Qui sap se aquela capacitat de l'excellent pedaguògue a transmetre, a explicar, a far accedir tot cadun a la coneissença non èra lo rebat d'aquel trabalh escur e solitari, tormentat bensai, menat sens discontinuar e portant sus los documents de la granda tradicion textuala e diplomatica. Que que ne sia, nada d'aquelas tribulacions que podèm trobar tanben dins son òbra poètica non èra perceptibla ni dins sa paraula, ni dins son anar. En tota causa, Pèire Bec èra un òme afable, agradiu, senat, equilibrat, çò qu'apèlan dins nòstre gascon «un beròi òme».

Aquela personalitat se retrobava dins son trabalh. Avèm totes après e comprés lo foncionament de l'occitan e de las lengas romanicas dins lo «manuel pratique d'occitan moderne» e dins lo «manuel pratique de philologie romane». «Practic»: non es que Pèire Bec prenguèsse sas distàncias amb la teoria, èra puslèu que la fasia servir a sas explicacions sens jamai s'escondre darrièr. Sa descripcion dels fenomèns, sa concepcion de las lengas e de l'occitan per començar tal coma la podèm trobar dins son «que sais-je?» èran fondadas sus una vision d'ensemble dont nos balha las claus un còp n'aver comprés tota la coèrència. Apondetz a aquò l'expression dirècta e lo refús del jargon:

Per repréner una expression de Xavièr Ravier, un autre grand sabent, Pèire Bec èra un clar-disent.

Aquela clar-disença èra emparada sus una clarvesença que li venia de l'estudi de las òbras màgers de nòstra tradicion. P. Bec a trabalhat sus las questions de dialectologia (sa tèsi sus las interferéncias entre lengadocian e gascon), de lexicografia amb la presa del diccionari d'Alibèrt, de codificacion, mai que mai del gascon. A editat de trobadors, fins a balhar una edicion de las cançons de amigos de la tradicion galaïco-portuguesa, e balhat una antologia preciosa del periòde medieval; una altra «pour un autre soleil» sul sonet occitan de las originas a uèi; mas tanben s'es ocupat de literatura modèrna, per exemple amb l'edicion de la Belina de Miquèu de Camelat.

Lo gascon foguèt totjorn al centre de sas preocupacions, foguèt tanben la varietat dins laquala causiguèt de far òbra de poèta e d'escrivan, òbra que demora tròp esconduda darrièr los trabalhs scientifics, bensai perqué a recors a de fòrmas exigentas coma lo sonet o lo cant reiau, o a la novèla. Es lo gascon encara que li servis a portar la cançon de Rotland dins la traduccion que n'a balhada tot just abans de nos quitar e ont se mesclan dins una òbra de grand pagèla trabalh de creacion, d'erudicion e trabalh sus la lenga.

Despuèi lo temps de la codificacion del gascon dinc a aqueste darrièr an, Pèire Bec s'es interessat de prèa a la vida de la lenga. Las iniciativas per fargar los espleits de la modernitat, las seguiva e las fasiava. Es aital que sostenguèt l'iniciativa de l'Academia Occitana, que n'èra lo president d'aonor. Es aital que respondèt present al moment ont l'Institut d'Estudis aranesi causiguèt de s'obrir a l'occitan estandard.

Coma o auriam volgut, e bensai coma o auriá apreciat, es Pèire Bec que deuriá èsser aici per obrir aquesta primièra sesilha oficiala de l'Institut d'Estudis Aranesi renovat, vengut de subrepè Acadèmia aranesa dera lenga occitana. Qui mièlher qu'el aviá l'autoritat e la legitimitat per o far?

Vòstra preséncia aici, cara Eliana, acaba de legitimar lo laus que li volèm adreçar.

Car Pèire, en tu volèm saludar lo sabent animat per la fe en nòstra lenga, lo mèstre amistós, l'explorator de l'amna nòstra, e cercar nòstra inspiracion dins l'itinerari complit d'un Occitan exemplar.

DISCORS DETH CONSELHÈR DE CULTURA, ER AUNORABLE SR. FERRAN MASCARELL

Bon dia. È eth plaser de poder-vos acompanyar aué, en aquest acte tan significatiu: era presentacion publica deth plen dera corporacion der Institut d'Estudis Aranesi - Academia Aranesa dera lengua occitana.

Avui, a més, també homenatgem Pèire Bec. Insigne lingüista, romanista, germanista i poeta. Autor de nombroses obres i estudis sobre llengua i literatura. Figura de referència en els estudis occitans al segle XX. Avui seria membre de l'Institut, si fos entre nosaltres. El recordem i n'admirem el llegat acadèmic.

Justament l'Institut d'Estudis Aranesos té el caràcter d'acadèmia i d'autoritat lingüística a l'Aran i ara a tot Catalunya, d'ençà de l'any passat (Decret 12/2014 de 21 de gener).

Avui culmina un llarg procés. Més seguretat jurídica, més garanties de protecció. Més oportunitats per fer recerca i per enriquir la llengua. Avui comença a caminar amb plena normalitat l'Institut. Arriba per col·laborar i per actuar a favor de la llengua.

Els discursos d'ingrés dels acadèmics (es van pronunciar ahir dijous) perfilen els debats que cal aprofundir des de l'Institut: la normativa de l'aranès i l'encaix en l'espai lingüístic occità; i d'altra banda, el rol l'aranès com a llengua d'identitat i cohesió social a l'Aran. Paper rellevant de l'escola.

Amb la seva actuació l'Institut permetrà que es consolidin els principis que fonamenten la política lingüística del país: Donar valor al coneixement; Reforçar les llengües pròpies de Catalunya; Enfortir la diversitat lingüística.

L'Aran i la seva cultura són un actiu per a un país com el nostre que fa bandera de la diversitat. Catalunya està orgullosa de l'aranès. Oficialitat del català, el castellà i l'aranès: 3 llengües oficials, 2 llengües pròpies.

Reconeixem l'estatus de l'aranès des que n'hem tingut ocasió. Totes les lleis lingüístiques de Catalunya han volgut que l'aranès fos també una llengua de tots els catalans.

Estatut del 1979: preveia que havia de ser objecte d'ensenyament i d'especial "respecte i protecció".

Estatut del 2006: reconeix l'oficialitat de la llengua occitana a tot Catalunya. Essent el primer territori del seu domini lingüístic on obté aquest rang.

El 2010: Llei de l'occità, aranès a l'Aran.

En aquest marc s'inscriu l'atorgament a l'Institut d'Estudis Aranesos de l'autoritat acadèmica a Catalunya per a l'aranès. Així mateix, es promou la cooperació amb el conjunt d'agents de l'àmbit de l'occità.

El Govern, doncs, aprofundeix el seu compromís de protecció, foment i promoció de la llengua occitana, aranès a l'Aran. Afavorim el plurilingüisme, la diversitat. Característica essencial de la cultura catalana: la tensió enriquidora entre singularitat i universalitat. Som una cultura universal, sabem que la diversitat i la unitat van junts.

Per això, sabeu que podeu confiar que estarem al vostre costat per defensar junts la llengua i la cultura aranesa.

Des del Govern considerem que el govern espanyol nega la lletra i l'esperit de l'article 3 de la Constitució. Per això des de Madrid es recorre la Llei de l'occità, aranès a l'Aran, o bé s'impugna la Llei de règim especial de d'Aran (aprovada enguany, Llei 1/2015)

Assumim com la nostra responsabilitat de combatre des de la política democràtica totes les polítiques caduques, excloents, jeràrquiques i imperialistes. Les que només admeten la validesa d'una sola llengua. Les que busquen generar oposicions i neguen el diàleg. Les que inventen llengües inexistents. Les que tracten d'impedir que l'escola sigui l'espai de convivència i de pluralitat que la majoria desitja. Les que no comprenen que la llengua suposa una fórmula per al

reconeixement de les diversitats.

Un pas decisiu per mantenir la cultura aranesa a recer d'aquests atacs és l'existència i el funcionament de l'Institut d'Estudis Aranesi.

Consolidant i mantenint actualitzada la normativa de l'aranès, amb reconeixement a tot Catalunya. Col·laborant amb les entitats acadèmiques, de recerca o culturals reconegudes per les institucions públiques de l'espai occità. Per: cercar complicitats i generar sinergies; acostar posicions i compartir diagnòstics; emprendre accions conjuntes en benefici de la llengua occitana, en la seva totalitat i diversitat.

La tasca que fareu els nous acadèmics és, doncs, apassionant.

L'aposta del Govern de Catalunya en suport de l'occità, aranès a Aran, és sòlida. Tenim una història col·lectiva, un futur per fer junts... Perquè som germans de llengua. Catalans i occitans se senten (almenys fins a les primeres dècades del segle XIII) membres d'una mateixa família lingüística i cultural (terra de trobadors). La relació històrica ha estat constant, fluïda, fecunda.

El futur ens ofereix grans possibilitats de construir cooperant: estem disposats a fer-ho junts. Des d'ara, comptem amb una institució plenament operativa per avançar en aquest propòsit.

Enhorabona i bona feina als nous acadèmics. La gent de l'Aran i de tot Catalunya diposita en vosaltres la seva confiança.

Voi acabar era mia intervencion tanben damb ues paraules en aranès, entà encoratjar es membres academics e les desirar un bon treball, que toti n'auem besonh.

DISCORS DETH CONSELHÈR DE JUSTÍCIA, ER AUNORABLE SR. GERMÀ GORDÓ

Síndic d'Aran; president der Institut d'Estudis Aranesi; presidents d'acadèmies; director generau de Dret e d'Entitats Juridiques; director des Servicis Territoriaus de Justícia; autoritats; senhores e senhors,

Hè un an e miei presentàuem eth Decrèt 12/2014, de 21 de gèr, en vertut deth quau s'autrejaue ar Institut d'Estudis Aranesi eth caractèr d'acadèmia e d'autoritat lingüistica der occitan, aranés ena Val d'Aran. Un dia que siguec istoric entà Aran, entà Catalonha, entara relacion entre andues lengües e cultures e entara riquesa culturau deth mon.

Aué presentam formauments er Institut d'Estudis Aranesi, era quau causa implique qu'auem culminat eth prètzhèt que mos auém prepausat. Ara ne pertòque un aute: velhar peth sòn bon foncionament; cooperar en tot aquerò que mos sigue possible; e hèr qu'eth prestigi, era difusion, era coneishença e era investigacion dera lengua aranesa siguen ara nautada d'aguest preciós auiatge.

Des deth Departament de Justícia mos auem prepausat desvolopar, en encastre des nòstes competències en matèria academica, vertadères estructures d'estat, entre es quaus era Academia de Catalonha, coma aglutinadora d'interèssi comuns.

Aguest Institut d'Estudis Aranesi ei aué autoritat scientifica e academica mès, tanben, autoritat istorica e simbolica coma en siguec er Institut d'Estudis Catalans en moment dera sua fundacion.

Com didíem hè un an, es leis e es artificis non pòden trufar era realitat. Era realitat, era natura, s'acabe imposant totemp. Es primaueres des nacions acaben florint e creishent per dessus des empediments de tot tipe, ja siguen foranis o pròpris, coma ja apuntaue Enric Prat de la Riba.

Compartim fòrça mès de çò que mos diferèncie e, encara que non siguesse atau, trobaríem ena diferència un motiu de riquesa e non d'afrontament. Açò òc qu'ac auram totemp en comun: eth respècte, eth desir de convíuer, eth desir d'enriquir-mos culturauments es uns as auti,

era atencion ara especificitat e ara voluntat d'èster, era consciéncia qu'ua cultura diferenciada ei tot un univèrs a protegir.

Er Institut d'Estudis Aranesi a de plasmar aguesta manèra pròpia de veir eth mon, ara aranesa, e ac a de hèr de forma neutrau e rigorosa.

Com didíem hè un an, cau que sigue er Institut madeish qui definisque es causes. Que sigue er aranés qui se definisque a si madeish. Que sigue era Val d'Aran madeisha qui se definisque a era madeisha, sense interferéncias, sense intromissions, sense intervencions excessives e fòrça mens des de dehòra, mès, en tot cas, damb era maxima voluntat de cooperacion.

Ath costat des objectius d'arreconéisher, estudiar, protegir e promòir er occitan, aranés ena Val d'Aran, en Institut auem, tanben, ua autoritat en emparament dera unitat d'aguesta lengua, soent sometuda a minorizacions injustes e a persecucions que mos son, malastrosaments, plan familiars.

Aué ei un dia important entara sciéncia e era acadèmia; ei a díder entath mon sancer e entara diuersitat culturau, mès tanben ac a d'èster entara identitat e er orgulh, entath reforçament dera lengua occitana ena Val d'Aran; entara promocion sociau der aranés; e entara normalizacion progressiua deth sòn usatge, encara massa sometut as fragilitats deth sòn entorn immediat.

Era lengua pròpia ei aquerò que mos hè a èster nosati madeishi, ei aquerò que mos definís. Aué mos definim un shinhau mès. Aué Aran e era lengua aranesa se definissen e s'autoafirmen un shinhau mès. Mos definissen es diccionaris, mès, tanben, mos definissen es hèts.

Sò satisfèt d'auer pogut contribuïr, ena mia condicion de conselhèr de Justícia, a un hèt tan indiscutible e tan enriquidor com aquest.

Fòrça gràcies.

DISCORS DETH SÍNDIC D'ARAN, ETH MAGNÍFIC SR. CARLOS BARRERA

Voleria començar dant es gràcies a toti es grops politics deth Parlament que heren possibla era aprobacion dera lei der occitan, aranés en Aran, que mos a portat aué ad aguest moment istoric qu'estam viuent. Sense aquera volentat deth pòble catalan plasmada a traves deth sòn Parlament e dera volentat e era demana deth pòble aranés, aué, de ben segur, non aurie estat possible celebrar aguest acte de constitucion dera Academia dera Lengua Occitana.

Auem dat es reconeixements as nauï academics dera Acadèmia aranesa dera lengua occitana. Tanben voleria profitar tà saludar as academics des acadèmies catalanes: gràcies per auer estat damb nosati aguesti dus dies.

M'an hèt un comentari dident qu'èrem en un moment istoric, qu'ère increïble qu'un país petit coma eth nòste podesse hèr tant entara cultura occitana. Aguesta ei era realitat mès non ei un merit sonque deth nòste petit país, dera Val d'Aran senon que tanben ei eth merit deth pòble catalan, deth respècte que Catalonha a mostrat en toti aqueri ahèrs qu'a través des leis deth Parlament de Catalonha an plaçat ara Val d'Aran en lòc a on mos trapam en aguesti moments. Per lo tant, en èster un referent entara lengua occitana, respectant e mantenguent absolutament coma ei era nòsta obligacion e volentat e sentiment era identitat e era pervivencia der aranes pensi que son objectius enes que toti mos i auem trapat a gust e poder transmeter sociaument aguest messatge. Era Acadèmia aranesa dera lengua occitana a d'agarrar aqueth relhèu ath maxim nivèu academic, evidentament, possant era normalizacion e eth trebalh deth dia a dia sus era lengua coma ditz Jusèp Loís Sans, era lengua ei un element viu e dinamic qu'a d'anar evolucionant, mès auem de cercar aqueth punt de comprension e complicitat deth pòble aranés en sentiment der orgulh nacionau e identitari der usatge sociau dera lengua.

E tanben auem d'èster generosi entà poder cercar aqueth punt de contacte damb toti es moviments e associacions occitanes que trebalhen des de hè força ans pera unitat dera lengua occitana. D'aquera soca comuna que mos a de perméter comprendre-mos entre

toti nosati e gaudir realment d'aguest capitau culturau qu'auem e que paupam mès que fisicament encara non podem acabar d'acariciar e cercar aquera unitat dera nòsta lengua que mos permete comunicar en aquera collectivitat de 15 milions de persones, aguest a d'èster eth nòste objectiu.

Ère un impossible pensar qu'aué hariem un acte com eth que hèm, ère impossible pensar qu'era Val d'Aran podesse acabar estant era Casa dera Acadèmia aranesa dera lengua occitana, qu'era Val d'Aran podesse préner protagonisme istoric e trebalhar des deth solet lòc fisic a on s'a reconeishut era oficialitat dera nòsta lengua, d'un territori que pertanh a Catalonha territoriaument e administrativament, mès que culturaument ei occitan. E damb tota aguesta normalitat Catalonha a comprenut era nòsta realitat e a metut enes nòstes mans era possibilitat de poder contribuir des deth nòste país en aguest rèpte que hè fòrça ans que estam trebalhant, que dilhèu cada còp l'auem mès a pròp e non sabem quan se poderà produsir aguesta unitat dera lengua damb eth convenciment que toti auesquem hèt eth melhor trebalh tara nòsta lengua e tara nòsta cultura.

Jo vos demani as acadèmics d'èster generosi en vòste esforç, que non vos invadisque era sensacion de que dilhèu ei un shinhau long e que poder-mos comunicar damb toti es auti ambits qu'estam trebalhant pera lengua occitana ei un inconvenient. Aguest inconvenient se pòt superar damb dedicacion. Auem eth paraigues legau que mos permet trebalhar, vos auem de besonh, vos volem aufrir tot çò que vos podem transméter damb era experiéncia d'aguesti longui ans der usatge, dera normalizacion, der ensenhament dera lengua aranesa e tanben reflexionar un sinhau des dificultats que de ben segur i aurà entà auançar ena unitat dera lengua occitana. Non è massa setmanes un conselher regionau d'Aquitania auec de hèr greva de hame entà reivindicar supòrt e estructures tà poder trebalhar entara lengua occitana. Açò passèc a pògui quilomètres d'aciu, e se ve era grana diferencia de sensibilitat e comprension de Catalonha e deth son Parlament e deth pòble catalan damb era Val d'Aran quan en Estat francés se produisen hèts coma es ja nomentadi.

Per tant academics, aranesi, de vertat sigatz generosi, trebalhatz tath nòste país, tara nòsta lengua, trebalhatz pera unitat dera lengua

occitana perquè eth moment istoric qu'estam viuent ei unic e l'auem d'aprofitar perquè açò quedarà ena istòria.